

C.S.Lewis: Fra Helvedes Blækhushus

C.S.Lewis og J.R.R.Tolkien var gode venner og professor-kolleger, og hvor Tolkien skrev om **Ring**, skrev Lewis om **Narnia**. Hans debut var dog en bog med navnet "*The Screwtape Letters*", på dansk: "*Fra Helvedes Blækhushus*".

Den består af 31 breve, som er skrevet af en herre ved navn *Fangegarn*, magister og docent i synd og som er kontorchef i et af Helvedes departementer. Brevene er til hans nevø *Malurt*, som netop har afsluttet sin uddannelse på akademiet for fristere og forførere under ledelse af rektor *Slubrekæft*. Han er nu i praktik oppe på jorden med et formål at lokke mennesker bort fra Gud og Guds rige. Men *Malurt* er uerfaren og har vanskeligheder med en bestemt "*patient*", som han skal tage sig særligt af. Brevene er derfor gode råd fra onkel *Fangegarn*.

Som man næsten kan forstå, kommer der en gnistrende åndfuld, forrygende vittig og morsom bog ud af det, hvis indhold samtidig er underfundig og dybt alvorlig, idet han skildrer menneskelivets grundvilkår ved at vende det onde og det gode på hovedet.

Den gav anledning til en del brevvekslinger med folk, som stillede Lewis en række spørgsmål, hvis svar han sammenfatter i et efterskrift i anden udgave.

Af *Efterskrift*

... Og dog har bogen, med alle disse forbehold, haft tilstrækkeligt mange læsere af den rigtige slags til at gøre det umagen værd at søge at besvare nogle af de spørgsmål, den har rejst i deres tanker.

Det hyppigste spørgsmål er, om jeg virkelig »*tror på Djævelen*«.

Nuvel, hvis man med »*Djævelen*« mener en magt, som er modsat Gud og ligesom Gud eksisterer uafhængigt fra al evighed, er svaret et ubetinget nej. Der er intet andet uskabt væsen end Gud. Gud har ikke noget modstykke. Intet væsen kunne opnå en »fuldkommen slethed« svarende til Guds fuldkomne godhed. Thi når man har fradraget enhver art af godt (intelligens, vilje, erindring, energi og selve eksistensen), ville der ikke blive noget af dette væsen tilbage.

Det rette spørgsmål er, om jeg tror på djævlene. Jo, det gør jeg. Det vil sige, jeg tror på engle, og jeg tror, at nogle af dem ved misbrug af deres frie vilje er blevet Guds fjender og følgelig også vore fjender.

Dem kan vi kalde djævlene. De er ikke af natur forskellige fra engle, men deres natur er fordærvet. *Djævel* er kun i den forstand det modsatte af *engel*, som et slet menneske er det modsatte af et godt menneske. Satan, djævlens fører eller diktator, er ikke Guds, men ærkeenglen Michaels modsætning.

Jeg tror ikke på dette i den forstand, at det er en del af min trosbekendelse, men i den forstand, at det er en af mine meninger. Min religion ville ikke gå i splinter, hvis det påvistes, at denne mening er urigtig...

... Det burde være overflødigt (men er det ikke) at tilføje, at det at tro på engle, gode eller onde, ikke er ensbetydende med at tro på nogen af dem, således som de fremstilles i kunsten og i litteraturen. Djævlene skildres med flagermusvinger og gode engle med fuglevinger, ikke fordi nogen anser det for sandsynligt, at moralsk fordærvelse ville forvandle fjere til flyvehud, men fordi de fleste mennesker bedre kan lide fugle end flagermus. Man giver dem vinger for at antyde deres uhæmmede

åndskrafts hurtige flugt. Man giver dem menneskeskikkelse, fordi mennesket er det eneste fornuftvæsen, vi kender. Væsener af højere orden end vi selv – være sig ulegemlige eller besjælende – af en art som ikke er tilgængelig for vor erfaring, må fremstilles symbolsk, hvis de overhovedet skal fremstilles...

I billedkunsten har disse symboler stadig undergået en degenerationsproces. Fra Angelicos engle afspejler i deres åsyn og gestus den himmelske fred og myndighed. Senere fremkommer Rafaels buttede, nøgne børnekroppe og til sidst de slatne, tynde, pigeagtige trøstende engle i det nittende århundredes kunst, skikkelser så feminine, at kun deres fuldkomne fadhed fritager dem for det vellystige – disse frigide hurier, der hører hjemme i et tevands-paradis. Sådanne symboler gør skade. I Skriften vækker en engels besøg altid ængstelse. Den må indlede sit besøg med at sige "Frygt ikke!" Den victorianske engel ser ud, som om den ville sige: "Så, så."

De litterære symboler er farligere, fordi de ikke så let erkendes som symbolske. Dantes er de bedste. Hans engle indgyder os ærefrygt...

... Men det virkeligt fordærlige billede af en djævel er Goethes Mephistopheles. Det er Faust og ikke ham, der virkeligt viser os den hensynsløse, søvnløse, humorforladte koncentration om selvet, som er helvedes kendetegn. Den spøgefulde, belevne, fornuftige og smidige Mephistopheles har bidraget til at befæste den vildfarelse, at det onde er befriende.

En lille mand kan undertiden undgå en eller anden enkelt fejl, som en stor mand har gjort, og jeg var besluttet på, at min symbolik i det mindste ikke skulle fejle på samme måde som Goethes. Humor forudsætter nemlig proportionssans og evne til at se sig selv udefra. Hvilke egenskaber vi i øvrigt tillægger et væsen, som har syndet af hovmod, må vi i hvert fald ikke tillægge det denne. Satan faldt, som Chesterton har sagt, i kraft af tyngdeloven. Vi må tænke os helvede som et sted, hvor enhver uafsladeligt er optaget af sin egen værdighed og forfremmelse, hvor alle føler sig brøstholdne, og hvor alle lever i dødsensalvorlige lidenskaber: misundelse, opblæsthed og nag. Dette være sagt til indledning. I øvrigt beroede mit valg af symboler vistnok på temperament og på alderen.

Jeg kan bedre lide flagermus end bureaukrater. Jeg lever i organisationsalderen, i forvaltningsmaskineriets verden. Det onde i højeste potens gøres nu ikke i hine smudsige "forbrydelsens huler", som Dickens yndede at udmale, ja ikke engang i koncentrations- og arbejdslejre. I dem ser vi dets slutresultat. Men det undfanges og iværksættes, bringes på bane, støttes, gennemføres og protokolleres i rene, tæppebelagte, velopvarmede og velbelyste kontorer af rolige mænd med hvide flipper og velklippede negle og glatbarberede kinder, som ikke behøver at gøre sig højrøstede. Derfor er naturligt nok mit symbol for helvede noget i lighed med en politistats bureaukrati eller et helt igennem betændt forretningsforetagendes kontorer...

... Men, som det hedder i Grimms fortælling, "*das träumte mir nur*", dette er kun myte og symbol. Det er derfor, spørgsmålet om min egen mening om djævlene, skønt det har krav på svar, når det først var blevet rejst, i virkeligheden er af meget ringe betydning for den, der læser Fangegarns breve. For dem, der deler denne mening med mig, vil mine djævlene være symboler på en konkret virkelighed, for andre vil de være personifikationer af abstrakte begreber, og bogen en allegori. Men det gør ikke stor forskel, på hvad for en måde man læser den. For naturligvis har det ikke været formålet med den at anstille spekulationer over djævlens liv, men at kaste lys over menneskers liv, set fra en ny synsvinkel...